

Motion till riksdagen 2007/08:Ub510

av Marie Granlund m.fl. (s)

Högskolan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att höja utbildningskvaliteten genom tydligare profilering av utbildningsutbudet, ökad samverkan mellan och inom lärosäten och koncentration av vissa utbildningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nytt resurstilldelningssystem som möjliggör högkvalitativ utbildning och forskning i hela landet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra det möjligt för högskolor att bli prövade för rätten att utfärda doktorsexamen inom profilområden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om höjd kvalitet och omfattning på undervisningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om breddad rekrytering och pedagogisk utveckling inom högre utbildning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om högskolors och universitets uppdrag att förbereda studenterna för arbetslivet och inlemma karriärplanering i utbildningen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att följa upp tidigare studenter för att höja utbildningskvaliteten och utbildningarnas arbetslivsrelevans.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fler studieplatser på universitet och högskolor.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetslivserfarenhet ska vara meriterande vid tillträde till högskola och universitet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett mångfaldsmål för högre utbildning.

Fel! Okänt namn på

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att premiera kvalitetsarbete också med avseende på jämställdhet och mångfald.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att garantera allmänhetens intresse i högskolestyrelserna.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett gemensamt ramverk för eftergymnasiala utbildningar utanför högskolan.

Vår syn på högskola och universitet

Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. De människor och nationer som är bäst förberedda att möta den allt snabbare globaliseringen kommer att kunna hävda sig bättre i framtiden. Utbildning och forskning har därför central betydelse för välfärdens tillväxt och utveckling. Satsningar på utbildning på alla nivåer bryter väg för kunskapssamhället.

Vi menar att kunskap och bildning vidgar vyer och bidrar till personlighetsutveckling. För socialdemokratin handlar bildning bland annat om självständighet, kritiskt tänkande, problemformulering och reflektion. Det handlar också om att kunna söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå och att förmedla och utbyta kunskaper med andra. Bildningsbegreppet bör präglade all högskoleutbildning.

Utbildning är en avgörande förutsättning för att befästa demokratin och utjämna olikheter i fördelningen av välfärd, inflytande och möjligheter till att aktivt delta i samhället. Alla människors rätt till kunskap och utveckling är utgångspunkt för socialdemokratisk utbildningspolitik. Kunskapssamhället ska stå öppet för alla.

Kunskap blir inte mindre för att den delas av fler – tvärtom. Tillväxt och välfärd förutsätter en hög utbildningsnivå i hela befolkningen. Kunskaps-segregation innebär att samhället inte tar vara på alla de människor och de kunskaper som finns i samhället. Ojämligheter i tillgången till utbildning betyder dessutom ojämlikheter i makt både över det egna livet och i samhället. Utbildningspolitiken är därför central för socialdemokratiens fördelningsspolitik i kunskapssamhället.

Historik

Under den senaste tioårsperioden har Socialdemokraterna genomdrivit en radikal satsning på högre utbildning och forskning. Fyra högskolor har utvecklats till fullfjädrade universitet. Genom en målmedveten politisk satsning finns det i dag universitet och högskolor som fungerar som kraftcentrum för utvecklingen i varje enskilt län. Det har visat sig vara en mycket effektiv och tillväxtfrämjande politik.

Utbyggnaden och satsningen på högskolorna skedde dock inte utan politisk strid. Inte minst Moderaterna motarbetade satsningarna och kallade de nya högskolorna för ”bygdehögskolor”.

För att säkerställa att all högskoleutbildning möter högt ställda kvalitetskrav byggdes ett nytt heltäckande system för kvalitetsutvärdering upp inom ramen för Högskoleverket.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen tillförde även högskolan stora resurser för att kunna utbilda fler. Över 100 000 nya studieplatser tillkom under en tioårsperiod. Samtidigt gjordes insatser för att stärka kvaliteten i utbildningen. Detta var en målmedveten politik för att bereda fler ungdomar med högskolebehörighet möjlighet att förverkliga sina utbildningsdrömmar och studera vidare på högskolan. Forskning visar att både samhället och de enskilda individerna tjänar på att höja kunskapsnivån.

Den kraftiga utbyggnaden av högskolan har öppnat möjligheten till studier för alltfler. Den har medfört att cirka hälften av alla studenter är barn till föräldrar utan högskoleutbildning. Det visar att det är möjligt att minska snedrekryteringen om den politiska viljan finns.

Högskoleutbildningarna måste hålla en hög kvalitet

Trots att Högskoleverkets kvalitetsuppföljningar visar att svenska universitet och högskolor överlag står sig väl vid en internationell jämförelse av utbildningskvaliteten finns kvalitetsproblem som måste hanteras.

Utvärderingarna visar att utbildningskvaliteten kan höjas nationellt genom tydligare profilering av utbildningsutbudet, ökad samverkan mellan och inom lärosäten och koncentration av vissa utbildningar.

Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att denna utveckling fortsätter – men avvisar alla planer på att med politiska beslut tvinga högskolor att slås ihop eller att förespråka samverkan eller samgående enbart på geografiska grunder.

Nytt resursfördelningssystem som stimulerar kvaliteten

Vi socialdemokrater menar att det behövs ett förändrat resurstilldelningssystem som förstärker kvaliteten i den högre utbildningen. Den tidigare socialdemokratiska regeringen tillsatte därför en utredning med uppdrag att se över hur det nuvarande systemet för den grundläggande högskoleutbildningen fungerar. I sammanhanget skulle den ökade hänsyn som de senaste åren tagits till arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft beaktas.

Fel! Okänt namn på

Enligt direktiven skulle utredaren utifrån sin översyn föreslå eventuella förändringar av resurstilldelningssystemet eller överväga andra åtgärder som skulle ge möjlighet att bl.a. bedriva utbildning av hög kvalitet, tillgodose lärosätenas behov av stabila ekonomiska förutsättningar samt bedriva utbildningssamverkan mellan universitet och högskolor.

Vi anser att det är nödvändigt att det tas ett helhetsgrepp när det gäller förändringar i högskolans resurstilldelningssystem. Det nya systemet måste också innebära att det kan bedrivas högkvalitativ utbildning och forskning i hela landet.

Vi socialdemokrater vill göra det möjligt för högskolor att bli prövade för rätten att utfärda doktorsexamen inom ramen för det forsknings- och utbildningsområde som är högskolans profilområde. Ett sådant beslut skulle stimulera alla högskolor att åstadkomma spetsmiljöer för utbildning och forskning.

Lärarnas utbildning och tid för undervisning

Vi socialdemokrater ser allvarligt på de rapporter som lyfter fram utbildningar där antalet lärarledda lektioner är försvinnande få. Det finns dessutom en brist på disputerade lärare vid ett antal av landets högskolor. Andelen disputerade lärare inom svenska universitet och högskolor bör öka. För närvarande har i genomsnitt 54 % av lärarna avlagt doktorsexamen. För att leva upp till krav på forskningsanknytning och att all högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig grund bör ambitionsnivån höjas. Vi menar att det är i mötet mellan student och lärare som studenten kan utveckla de kunskaper som en akademisk utbildning ska innebära.

Arbetslivskoppling

En bättre arbetslivsanknytning ger en verklighetsförankring i utbildningen. Det innebär också att fler studenter får kunskap om vad de utbildar sig till samt att man därigenom kan göra mer välavvägda studieval. Arbetslivsanknytning ger förståelse för sammanhang och studiemotivation. Arbetslivsanknytning utjämnar skillnaderna i kontakter på arbetsmarknaden som är så viktiga för att få det jobb studenten strävar efter. Högskolor och universitet bör få ett tydligt uppdrag att förbereda studenterna inför arbetslivet. Samverkan med arbetslivet kan öka den verksamhetsförlagda utbildningen, t.ex. praktik av olika slag. Särskilt viktigt är detta för studenter som saknar kontakter och nätverk. Högskolor och universitet bör även få i uppdrag att inlemma karriärplanering för alla studenter tidigt i utbildningen.

Samtliga universitet och högskolor bör ges i uppdrag att systematiskt följa upp tidigare studenter för att ytterligare höja kvaliteten i utbildningen. Högskoleverket har i en skrivelse till regeringen framhållit behovet av att högskolor och universitet genomför systematiska uppföljningar. Systematiska upp-

följningar på lärosätetsnivå skulle vara ett viktigt verktyg för utvecklingen av utbildningarna.

För det första är systematiska uppföljningar ett bra sätt för lärosätena att få en uppfattning om i vilken grad en utbildning är anpassad till arbetsmarknadens behov. För det andra kan informationen ge underlag för att skapa nya utbildningar eller vidareutveckla innehåll och kvalitet i existerande utbildningar. För det tredje kan resultat från uppföljningar användas för att ge studenter och sökande mer information om utbildningarna och vad de leder till. Dessutom kan resultaten nyttjas av lärosätena för att marknadsföra utbildningen. Om en nationell sammanställning görs kan resultaten också bli en viktig källa till övergripande information om utbildningarnas arbetslivsrelevans.

Socialdemokraterna efterlyser också reformer och åtgärder som gör att studenter kan komma ut på arbetsmarknaden tidigare. Ett förslag som borde övervägas i detta sammanhang är en övergång till ett treterminssystem inom högskolan. Ett sådant system skulle kunna öka genomströmningen och effektiviteten i högskolan, samtidigt som studenternas ekonomiska situation blir tryggare.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen tillsatte en utredning i syfte att förenkla och förtydliga systemet för eftergymnasial yrkesutbildning samt till att underlätta prioritering och resursfördelning på nationell nivå. Syftet var bl.a. att säkerställa att uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring sker inom området. Vi socialdemokrater ser möjligheter med att sammanföra de eftergymnasiala yrkesutbildningarna utanför högskolan under ett gemensamt ramverk.

Regeringen offerar en generation ungdomar

Den borgerliga regeringen gör nu ett huvudnummer av att säga nej till fler högskoleplatser och de motsätter sig konsekvent den socialdemokratiska regeringens 50-procentsmål¹.

Ungdomskullarna ökar kraftigt. Från år 2006 till år 2010 ökar antalet 20-åringar som mest, från 112 400 till 132 800, dvs. med drygt 20 000 personer. Det innebär att det krävs ett tillskott av högskoleplatser enkom för att dessa ungdomar ska få samma möjligheter att läsa vidare som dagens ungdomar. Samtidigt ser vi att flera universitet och högskolor har utbildat fler studenter än de haft anslag för och har därför dragit ned på utbildningarna under senare tid. Med ett studentstopp, som regeringens politik i praktiken innebär, skulle tio års oavbruten ökning av övergången till universitet och högskolor på kort tid vändas i sin motsats. Med regeringens förslag att dra ned antalet högskoleplatser kommer andelen som påbörjar en högre utbildning att sjunka från

¹ Målet innebär att 50 % av ungdomarna ska studera vidare på universitet och högskolor före 25 års ålder.

Fel! Okänt namn på

knappt 44 till 38 procent fram till 2010. Vi vill i stället öka antalet högskoleplatser med motsvarande 7 500 platser. Vi socialdemokraterna ser ett akut behov av att öka platserna på ett antal långa högskoleutbildningar inom vårdområdet för att förhindra att bristsituationen på arbetsmarknaden förvärras ytterligare.

Vi riskerar att få en förlorad generation ungdomar som inte kom in på högskolan trots att de har behörighet och intresse. I kombination med ett stelt och omodernt linjegymnasium och en nedrustad vuxenutbildning kommer den sociala snedrekryteringen till högskolan att öka påtagligt. En sådan utveckling med hårdare ransonerad högskoleutbildning avviker starkt från det internationella mönstret.

Fortsatt internationalisering

Högskolepolitiken blir alltmer internationell. Vi jämför oss oftare mellan länder och formar viktiga delar av framtidens utbildningar efter gemensamma måttstockar. I kretsen av industriländer (OECD) ser vi mycket tydliga mönster av kraftig expansion av den högre utbildningen och kvalitetsåtgärder för att möta konkurrensen i kunskapssamhället. Med regeringens politik går Sverige motsatt väg.

Vi ser behovet av att fortsätta öka utbildningens internationalisering och attraktivitet, att skapa tydlighet och jämförbarhet internationellt och nationellt och att bidra till höjd kvalitet. Syftet med internationaliseringen är att främja rörlighet, anställningsbarhet och ytterst också förbättra Europas konkurrenskraft som utbildningskontinent. Syftet med internationaliseringen är dock inte att likrikta utbildningar eller äventyra kvaliteten. Vi socialdemokrater ser allvarligt på att antalet svenska studenter som väljer att studera i andra länder har minskat.

För oss är det viktigt att lärarutbildningen, liksom alla andra utbildningar, öppnas för en internationalisering och integreras i den s.k. Bolognaprocessen. Vi anser att all lärarutbildning ska hålla toppklass. För att nå dit måste lärarutbildningen vara sammanhållen. Kopplingen mellan forskning och själva lärandet måste finnas på alla nivåer. Även studenter som läser till lärare verkssamma i förskola, förskoleklasser och fritidshem samt lärare som undervisar i hemspråk bör redan nu ges samma möjligheter som lärare med inriktning mot grundskolans tidigare år att välja studier på avancerad nivå. Alla studenter ska ha samma förutsättningar till forskningsbaserad undervisning och möjlighet att forska. Vi socialdemokrater ser det som självklart att en reformering av lärarutbildningen sker med stöd av en stabil politisk majoritet i Sveriges riksdag i syfte att skapa långsiktighet och bättre resultat.

Den öppna högskolan

Vi socialdemokrater menar att högskolan ska vara öppen för alla oavsett bakgrund, etnisk tillhörighet, bostadsort, könstillhörighet eller funktionshinder. Den mångfald som finns i samhället måste avspeglas också i högskolan, både när det gäller studenter, lärare och forskare. Vi socialdemokrater vill att kravet på högskolorna att arbeta med breddad rekrytering ska ersättas eller kompletteras med ett mångfaldsmål som också fokuserar på breddat deltagande och fullföljande av studierna.

En breddad rekrytering, ökad mångfald och mer blandade studentgrupper ökar utbildningens kvalitet. I en grupp där studenterna har skiftande bakgrund berikas utbildningen av att olika erfarenheter, perspektiv och uppfattningar bryts mot varandra. Men nya grupper på högskolan ställer också nya krav på stöd och pedagogisk utbildning.

Tyvärr har den borgerliga regeringen inga ambitioner på detta område utan föreslår i stället att allt det samordnande arbetet med breddad rekrytering och pedagogiskt utvecklingsarbete ska läggas ned. Vi socialdemokrater vill behålla medel för att slå vakt om breddad rekrytering och pedagogiskt utvecklingsarbete. För oss är detta en kvalitetsfråga och en rättvisefråga.

Under senare delen av 1990-talet kan en viss minskning av den sociala snedrekryteringen noteras. Men den borgerliga regeringens stopp för högskoleutbyggnad, nya intagningsregler, förändrad gymnasieskola och kraftiga besparingar inom vuxenutbildningen kommer ofrånkomligen att öka den sociala snedrekryteringen igen.

Vi socialdemokrater vill fortsätta att motverka snedrekryteringen. Det är djupt orättvist att familjebakgrunden spelar en så stor roll för valet att gå vidare till högskolan. Dagens snedrekrytering innebär att personer med goda förutsättningar att klara av högskolestudier inte studerar. Samhället utnyttjar därigenom inte sina begåvningsresurser, samtidigt som efterfrågan på personer med högre utbildning ökar. Snedrekryteringen är en misshushållning med mänsklig kompetens, erfarenhet och begåvning.

Jämställdhet och genus

Det är också viktigt, av både rättvise- och kvalitetssskäl att kvinnor kan påverka högskolans verksamhet i samma mån som män. Detta gäller alltifrån studentinflytande ur ett jämställdhetsperspektiv till att fler kvinnor finns på högre befattningar och med ledningsuppdrag. Vi socialdemokrater vill pröva möjligheten att inom ramen för det nya resurstilldelningssystemet premiera högskolor som arbetar aktivt med utbildningskvalitet också med tanke på jämställdhet och mångfald.

Ett konkret exempel på hur illa ställt det är med jämställdheten i högskolan är den låga andelen kvinnliga professorer, för närvarande 17 %. Fortfarande är chansen att bli professor dubbelt så stor för manliga som för kvinnliga

Fel! Okänt namn på

doktorer. Ett mer aktivt och målinriktat arbete krävs för att nå acceptabel könsmässig balans på toppositioner inom högskolan. Det finns dessutom en stor könsmässig skevhet mellan olika utbildningar.

Det är betydelsefullt att både kvinnor och män känner sig väl till rätta i undervisningssituationen. Därför bör lärare ha kunskap om genus och hur detta påverkar undervisningen.

Slå vakt om studentinflytandet

Den borgerliga regeringen har tillsatt en utredning om att avskaffa kårobligatoriet.

Att studenter ska vara med i en studentkår är principiellt omdiskuterat, men har varit en viktig del för att Sveriges studenter ska kunna ha en stark röst runtom på Sveriges lärosäten.

Vi socialdemokrater är skeptiska till idén om att först deklarerat att det nuvarande systemet ska avvecklas för att sedan i efterhand försöka komma på hur det ska gå till. Under förra mandatperioden tillsattes en utredning om kårobligatoriet som kom fram till en rad olika förslag för ett reformerat system i syfte att stärka de enskilda studenternas inflytande och rättssäkerhet och legitimiteten hos studentkårer, nationer och de särskilda studentföreningarna.

Socialdemokraterna har emellertid inte motsatt sig en ny utredning om kårobligatoriet. Men vi kommer aldrig att acceptera en utveckling som leder till ett försvagat studentinflytande. Sverige har i dag inom ramen för vårt högskolesystem ett unikt studentinflytande på alla nivåer, från den enskilda kursen till den nationella arenan. Studenternas inflytande bidrar i stor utsträckning till att bevaka och utveckla kvaliteten i den högre utbildningen.

Studentinflytandet på alla nivåer måste bevaras och legitimiteten för studentrepresentanterna värnas. Studentkårer och nationer måste även i framtiden kunna vara oberoende och fria gentemot högskolan. Utbildningsbevakningen för att utveckla kvaliteten i utbildningarna måste fortsätta. Det studieciviltätsarbetet och studenthälsan måste bibehållas och utvecklas ytterligare.

En politik för livslångt lärande

För socialdemokraterna är det en demokratisk fråga att alla ska få samma chans till utbildning. Olika typer av kunskaper och sätt att införskaffa kunskap ska värderas högt. I ett modernt samhälle är det viktigt att ett livslångt lärande gör det möjligt för människor att gå mellan arbetslivet och studier.

Vuxenutbildningen måste därför förstärkas – inte försvagas – och möjligheterna att gå in och ut mellan studier och arbetsliv öka. Ett sätt att uppnå en breddad rekrytering till högskolan har varit den s.k. 25:4-regeln. Den innebär

att om man är minst 25 år och har fyra års arbetslivserfarenhet får man högskolebehörighet.

Den borgerliga utbildningspolitiken försvårar för många grupper i samhället att börja studera och göra nya val i livet. Förutom avskaffandet av 25:4-regeln har regeringen kraftigt skurit ned platserna i komvux, avvecklat rekryteringsbidraget för arbetslösa och funktionshindrade och avskaffat bidraget till korttidsstudier. På område efter område byggs återvändsgränder in i utbildningssystemet.

Nya tillträdesregler till högskolan missgynnar många grupper och leder till taktikval

Vi ställer oss i grunden positiva till förändringar av antagningsreglerna till högskolan. De behöver bli mer rättvisa, tydliga och förenklade samt signalera att goda kunskaper från gymnasieskolan lönar sig. Socialdemokraterna anser att det är viktigt att antagningsreglerna till högskolan premierar fördjupning i karaktärsämnen, språk och matematik. Regeringens nya tillträdesregler är dock illa utformade. Dessutom är det olämpligt att förändra tillträdesregler till högskolan innan Gymnasieutredningens arbete är avslutat. Regeringens olika initiativ skapar osäkerhet kring vilka regler som kommer att gälla i framtiden.

Riksdagens beslut om nya tillträdesregler till högskolan kommer att innebära att barn och ungdomar som gör ”fel” val i ungdomsåren får svårare att ta igen det senare. Olika regler kommer att gälla beroende på vilket år man är född. I praktiken kommer språkvalen i årskurs 6, när barnen är 12 år, att påverka de maxpoäng man senare i livet ska söka in på högskolan på. Med den kommande gymnasiereformen blir denna återvändspolitik ännu tydligare. De som väljer yrkesinriktade program i gymnasiet ska inte längre få högskolebehörighet. Sedan tidigare vet vi att otydliga och skiftande regler är ett effektivt verktyg att stänga ute studerande från familjer utan studietradition från utbildning.

Socialdemokraterna vill att fler unga människor ska få möjlighet att förverkliga sina utbildningsdrömmar. Framtidens arbetsmarknad kräver mer flexibilitet och livslångt lärande. Både mer av kvalificerade yrkesutbildningar och bra högskoleutbildningar behövs.

Högskolor och universitet – en del av samhället

Universitet och högskolor är en del av samhället och har en viktig samhälllig uppgift. Staten måste kunna garantera en fri forskning och undervisning med hög kvalitet, oberoende av externa intressen och finansärer. Därför finansierar staten universiteten och högskolorna med nästan 45 miljarder kronor per

Fel! Okänt namn på

år. Besluten om den närmare inriktningen och uppläggningsen av verksamheten beslutar i stort sett lärosätena själva om. Mot denna bakgrund är det rimligt att allmänheten representeras och har insyn i det arbetet. Det är naturligt att landets högskolor och universitetet har styrelser där ledamöterna har en bred förankring i det omgivande samhället. Av detta följer att personer från näringslivet och med politiska förtroendeuppdrag på nationell, regional eller lokal nivå utgör en naturlig rekryteringsbas för en del av lärosätenas styrelser.

Kompletteringsutbildningar för utländska akademiker och yrkesutbildade

Under den förra mandatperioden genomförde vi socialdemokrater en försöksverksamhet med satsningar på kompletteringsutbildningar för lärare, jurister och högre förvaltningsutbildning för personer med utländska examina. Nu vill vi att dessa satsningar ska utvidgas, och föreslår att kompletterande utbildningar ska erbjudas på flera områden där det råder brist på arbetskraft, t.ex. byggnadsarbetare, forskollärare och tandläkare etc. Utbildningarna ska genomföras vid några utpekade högskolor/universitet och yrkeskomvux.

Stockholm den 2 oktober 2007

Marie Granlund (s)

Mikael Damberg (s)

Louise Malmström (s)

Thomas Strand (s)

Agneta Lundberg (s)

Peter Hultqvist (s)

Caroline Helmersson-Olsson (s)